

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SEPTEMBER 5 • 2011

Handelskrig? Falskt mynt i Jönköping
Carl Fredrik Fredenheim, museiman och samlare
Auktionsreferat – Samling Bonde del 6
Vikingatidsseminarium i Göteborg

Pris 30 kr

Myntauktion

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Ulf Nordlind Mynthandel AB

Samling Hagander Del 2

OSNABRÜCK ONSDAGEN 28 SEPTEMBER 2011

Auktionskatalogen, illustrerad i färg, kan avhämtas hos oss på nedan angiven adress fr o m 5 september 2011 till en kostnad av 200:-. Den som önskar få katalogen per post erlägger 275:- utanför Sverige 375:-. Betalning vänligen till vårt PlusGirokonto 25 42 99-1. Katalogen är också utlagd på vår hemsida www.nordlindsmynt.se eller www.kuenker.de ca 5 september 2011.

*Visning äger rum i Stockholm på Kungliga Myntkabinettet
lördagen den 10 september 2011 kl. 10.30–15.00.*

Ulf Nordlind Mynthandel AB

Karlavägen 46, Box 5132, 102 43 Stockholm
Tel 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13, info@nordlindsmynt.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningens kansli:

Banérgatan 17 nb

115 22 Stockholm

Tel. 08-667 55 98

Måndagar

kl. 10.00-12.00, 13.00-16.00

Fax 08-667 07 71

info@numismatik.se

Plusgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

monica@numismatik.se

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen

automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning samt
Sven Svenssons stiftelse för
numismatik.

För insänt ej beställt
material ansvaras ej.

SNT:s texter och bilder lagras
elektroniskt och publiceras i pdf-
format på SNF:s och KMK:s
hemsidor. Den som sänder material
till SNT anses medge elektronisk
lagring/publicering.

Tryck:

Litografia Alfa Print AB

ISSN 0283-071X

Föreningens aktiviteter

HÖSTEN 2011

SEPTEMBER

28 Föreningskväll med föredrag av Per-Göran Carlsson

Plats Banérgatan 17

18.00 Per-Göran Carlsson: *Myntmarknadens utveckling – en generations perspektiv*. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

28 september

OKTOBER

26 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 KÖP, BYT OCH SÄLJ. Tag med numismatiska objekt som ska lämna din samling. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

NOVEMBER

26 Föredrag av Eva Wiséhn och middag

Plats Kungl. Myntkabinettet

18.00 Hörsalen. Eva Wiséhn: *Musik på medaljer. Ett tongivande samlarintresse i Uppsala universitets myntkabinett*. Föredraget handlar om Uppsala universitets myntkabinets musikmedaljsamling, ursprungligen Nils-Uno Fornanders samling.

19.30 Middag på Myntkrogen. Förätt: Parmaskinkslindad mozzarella med olivsalsa. Huvudrätt: Myntkrogens fiskgryta med aioli. Dessert: Vit chokladmousse med hallonsås och färska bär. Dryck: två glas vin samt kaffe. Bindande anmälan till middagen görs genom att sätta in 295 kr på SNF:s pg 150007-3 senast 23 november 2011. **Observera** att anmälan till middagen endast kan göras på detta sätt.

Kungl. Myntkabinettets verksamhet

KUNGL. MYNTKABINETTETS bok om Linnémedaljer har kommit ut, *Images of Linnæus – medals, coins and banknotes* författad av Eva Wiséhn. En ny föreläsningsserie är på gång. Se hemsidan för mer information om höstens verksamhet.

TUMBA BRUKSMUSEUM öppnar den 6 oktober en utställning om *Da xieyi – Kinesiskt tuschmåleri*. Måleriet har en tusenårig tradition och är starkt förknippat med kalligrafi och poesi. Konstnär: Anders Öfverström.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: **Besökstid: måndagar kl. 10-12, 13-16.**

Stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: måndag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. – maj, lörd.–sönd., juni – aug. tisd.–sönd., kl. 11.00-16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se respektive www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47x50
mm:
250 kr

1/8 sida
72x50
mm:
350 kr

1/6 sida
47x105
mm:
400 kr

1/4 sida
72x105
mm:
600 kr

1/2 sida
151x105
mm:
1.200 kr

Helsida
151 x 214 mm:
2.000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan:
2.500 kr
4:e omslagssidan:
5.000 kr

Annonser på årsbasis får 20 % rabatt.

Kontakta föreningens kansli,
e-post: annons@numismatik.se; monica@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning.

Enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader att
köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

Innehåll SNT 5 • 2011

Sid.

Artiklar och notiser

Auktionsreferat – Samling Bonde del 6	101
Död bryggare bjöd på öl	105
Handelskrig? Falskt mynt i Jönköping	106
Myntverket i Eskilstuna läggs ner helt	107
Julius Haganders samling del 2	107
Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen – nu på nätet: sml.myntkabinettet.se	108
Baltiska 1600-talsmynt i skräpkorg	108
En märklig förfalskning	109
Carl Fredrik Fredenheim, museiman och samlare	110
Den finska Brenner-jetongen från 1997	111
Polletter i daglön	111
Vikingatidsseminarium i Göteborg 15 oktober 2011. Mynt & Mentaliteter	114
SNF:s föreningskväll 23 februari 2011	115

Stående rubriker

Pressklipp 1911. Raka rör med pollett	107
Nytt om böcker. <i>Lea Ahlborn, kunglig mynt- och medaljgravör</i>	112
Aktuella auktioner och mässor	98, 115, 116, 118, 119, 120

Omslag

Enkronesedlar hade utgivits första gången 1874-1875 med tryck endast på ena sidan och kallades då *pappersetta*. När de gavs ut på nytt 1914 fick de öknamn som *kotia* och *hagalundstia*. Det var kris i Sverige 1914 och i juli bröt första världskriget ut. Bristen på skiljemynt var påtaglig och Riksbanken gav ut dessa småsedlar. De första kom ut 4 september samma år och blev snabbt samlarobjekt. Sedeln med nr 1 fick kungen, Gustav V, som i sin tur skänkte den till Carl Gotthard Bonde. Se även sid. 104.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Auktionsreferat – Samling Bonde del 6

Vilken myntfest! När sista utropet klubbades fredagen den 19 november 2010 hade inte bara 911 nummer numismatiska objekt utbudits denna dag. Punkt kunde även sättas för en formidabel serie om sex auktioner som fördelat försäljningen av de rika samlingarna – så när som den fina plåtmyntssamlingen – från familjen Bonde på Ericsberg.

Den sista auktionen inbringade nästan 10,4 miljoner klubbade kronor, som ingår i totalsaldots över 63 miljoner för 4 154 utrop. Sedan 2007 – då Nordlinds mynthandel i Stockholm briserade nyheten om de blivande auktionerna – har denna generations samlare upplevt en unik tillgång till fina, rara, sköna och vanligare mynt, medaljer, sedlar och litteratur. Nu gläds nya ägare till dessa föremål och de kommer säkert att hålla minnet av proveniensen högt. Så ser de yttre konturerna ut till en upplevelse som vi nu kan lägga till de svenska numismatiska hävderna.

Gustav I. Stockholm. Daler 1559.
Porträttet tillskrivs skulptören
Willem Boy (ca 1520-1592).
90 000 kr.

Till denna sista auktion i serien hade arrangören säkert medvetet sparat några av de absoluta topparna. Varken förhandsspekulationerna eller auktionsfebern gjorde någon besviken och slutresultaten kan vi både glädjas åt och imponeras av. Det står också utom tvivel att medaljen som samlingsobjekt har fått upphöjd prominens, inte minst tack vara placeringen av de kungliga medaljerna under respektive regent. Eftersom katalogen innehåller material av vitt skilda samlingsgrenar får ett axplock illustrera auktionens spektrum med den passionerade samlarens öga och privata urval som utgångspunkt.

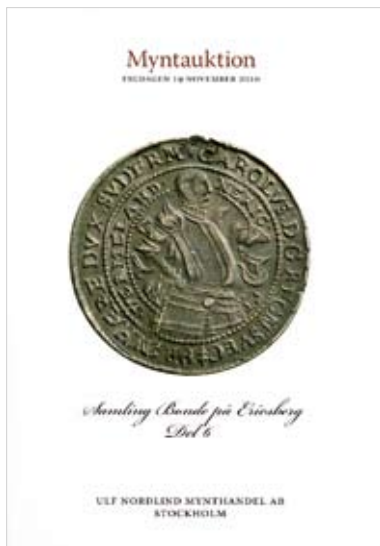
Klenoder från Sveriges vagg

Numismatiska föremål som dokumentär källa till vår förståelse av historien har sedan länge uppskattats och har numera erkänd vetenskaplig status. De är också en påtaglig spegel av tidevarvens konstnärliga och ikonografiska ideal och uttrycksförmåga. Därtill kan vi studera och uppskatta utvecklingen av materialframställning, präglings- och tryckteknik, de ekonomiska och penningpolitiska överväganden som varje epoks beslutsfattare funnit nödvändiga.

Den Bondeska samlingen var mycket allsidig i alla dessa avseenden ända från Olov Skötkonung. Även slutauktionen innehöll flera sådana utrop, därtill en av Anund Jakobs mycket sällsynta namngivna präglingar. Ett på grund av dubbelpräglig, bucklor, sprickor och hack otydligt och medfaret exemplar klubbades i sig oväntat lågt för 44 000 kronor, vartill ska läggas 20% inropsavgift inklusive 25% moms (lika för samtliga refererade utrop). Ett felfriare exemplar hade tveklöst betingat ett sexsiffrigt klubbat belopp. Detta är dock ett bra pedagogiskt exempel på

Gustav I. Åbo. 16 öre 1557.
170 000 kr.

att presumtiva köpare ska tänka sig för både en och två gånger innan man ratar ett exemplar, oavsett kvalitet, av en regents sällan förekommande typmynt. Det kan ta många år innan nästa förvärvschans återkommer.

Spännande och relativt fyndartade måste betraktas utbudet av brakteater hänfödda till mitten av 1100-talets Lödöse och Sverker den äldre respektive Karl Sverkersson. Med klubbade 41 000 respektive 31 000 kr betingade dessa små silverbleck ett flertal gånger de blygsamma värderingarna, men de kunniga specialsamlarna var säkert mycket nöjda att kunna lägga dessa ”tungviktare” till sina samlingar.

Attraktioner för stora plånböcker

Vasatiden inleddes med några klassiska kort. En Stockholmspräglad tidig daler 1535 – ett trevligt exemplar i mellankvalitet – bjöds upp till 135 000 kr, medan den från sista året, 1559, ett riktigt lockande mynt bytte ägare först vid klubbslagets 90 000 kr. Drygt hälften kostade en annan rar klassiker, Sveriges första markmynt, med ett riktigt personligt porträtt av

Gustav i mustig skepparkrans. Återigen begåvades marknaden med ett Åbo-präglat mynt, denna gång i form av en rutställd 16 öre silverklipping 1557 och som efter hård budstrid stannade kvar i Sverige för 170 000 kr.

Karl /IX/, riksföreståndare. Stockholm. 3 daler 1599. 530 000 kr.

En tronskiftesmedalj i gjutet silver med trinnrand och ganska sliten betingade över elva gånger det låga minimipriset 3 000 kr.

Sigismunds daler 1594 med den pinsamma felstavningen av regentnamnet utan mellersta s:et attraherade intensiv budgivning, som från minimiprisets 75 000 kr startade vid 114 000 och stannade först vid 320 000 kr.

En numismatisk legend

Hertig Karls daler 1587 tilläts berättigat kröna slutkatalogens båda yttre omslag. Publicerad och känd sedan åtminstone 1766 – från Madais auktion 1788 via Norns samling 1797 till Hildebrand och Bonde – är präglingen en av svensk numismatikens ikoner. Utom räkhåll för de senaste över två hundra årens samlare kom den nu fram till försäljning. Småningom klubbades den för 640 000 kr efter att budgivningen startat på 550 000 kr och kunde därmed läggas permanent in i Kungl. Myntkabinetts samlingar och i allmänhetens ägo. Numismatiska stiftelsemedel hade i sista stund frigjorts för att mobilisera viss frihet att kompletteringsköpa och det gjorde man nu framgångsrikt.

Denna prägling, 41 mm i diameter och med likvända sidor, bär en dalers vikt och normala tecken på ett magnifikt stormynt. Till skillnad från sina mindre valörsyskon är den inte valsverks- eller tryckverkspräglad utan omsorgsfullt slagen så att präglingskraften mobiliserats vertikalt. Planten är också omsorgsfullt formad jämntjock och cirkelrund. Motivsidornas plasticitet påminner starkt om dåtida sigill. Yrkeskåren var ju så begränsad att guldsmederna tillägnade sig mycket av den hanteringsförmåga som myntgravörerna lärt sig. Gränserna för vem som gjorde vad behöver inte ha varit entydiga, särskilt inte om

arbetet gjordes lokalt vid Nyköpings slott, där simultankapaciteten kan ha varit begränsad. Vissa fälttytor vid skölden och runt bröstbildens harnesk har uppräverats svagt, sannolikt för att öka synintrycket av hög relief och förstärka konturernas prominens. Hängspåret "kl. 12" antyder att i sammanhanget präglingen kan ha delats ut i en bärarordning, troligen i kedja, vilket kan ha skett i dess samtid eller eventuellt något senare. Stamparnas gravyr är i klass med det bästa man förmådde. Den historiska bakgrundsorienteringen i katalogen ger fint perspektiv på omständigheterna vid tidpunkten för präglingens framställning. Vi får hoppas att det snart görs också en professionell haltanalys och att denna klenod får sin status dokumenterad en gång för alla.

Hägrande silverpuckar

Karl-erans myntväsende uppvisar anmärkningsvärd diversifiering och nytankande och är därför också ett attraktivt samlarområde. Populära är de så kallade multipelvalörerna i daler och mark. Bonde-samlingens unika 3-daler 1599 imponerade storligen med sin kvalitet, enkla men stilrena design och symbolspråk. Vinnande bud blev 530 000 kr. Den i Grips-

holm präglade silvermarksklippingen 1598 hade en härlig bottenlyster som bidrog till att klubban föll först vid 35 000 kr. Den förekommande dalern 1597, med det magnifika porträttet av Karl efter Nützels förlaga, i normal mellankvalitet betingade trots detta hela 75 000 kr.

Den rara, ovala porträttmedaljen från 1605 strålar av Karls personlighetskaraktär och för 8 500 kr blev den ett av auktionens stora fynd. Den något mindre versionen med hertig Johans profil från 1616 var likaså ett sådant underskattat prisvärt förvärv.

Ytterligare ett av Bondes unikat representerades av kastmyntet till drottning Maria Eleonoras kröning 1620, men utan årtal. I samband med en rekapitulation av kröningarnas räkenskaper och myntning 1650 har man noterat att 1620 års riksdaler skulle ha slagits i endast 55 exemplar. Att under sådana omständigheter kunna kröna sin samling med en raritetens raritet kan bara ske en gång och det förstod den gamle och erfarne samlaren tillika köparen det momentana värdet av, 75 000 kr.

Med samma övertygelse tvekade inte samme köpare att slå till när Karl X Gustavs likaledes sannolikt unika 4-mark 1655, slagen som kastmynt till änkedrottning Maria Eleonoras begravning, utbjöds. Av någon utgrundlig anledning har detta exemplar, på större plants och dubbel normal vikt, förbigåtts i tidigare förteckningar av dessa mynt. Givetvis var detta ett av auktionens genuina fynd, även om det innebar att betala 100 000 kr men också att äga något som annars bara nationalsamlingen kan uppvisa.

Drottning Kristina kunde uppvisa en av samlingens vackra klenoder,

Kastmynt till änkedrottning Maria Eleonoras begravning i Ridderholmskyrkan 1655. 100 000 kr.

Gustav II Adolf. Stockholm. 16 mark 1615.
67 000 kr.

nämigen en magnifik ”Christin”, en dubbeldaler 1649. Denna med 3 gram underviktiga prägling – cirkelpunsad på samma karakteristiska sätt som dr Levins också mycket sköna exemplar – hade dessutom spår av stämpelgans vilket bidrog till att höja dess attraktion bortom förväntan. När allt var sagt och gjort, efter 20 000-kronorskliv i slutet av budgivningen, föll klubban vid 780 000 kr till en mynthandlars budbricka som ombud för en storsamlare i Norrland. Förvärvet innebär ett köp av ett signerat mästerverk med en fantastisk numismatisk historia och som det varit få förunnat att förknippas med och glädjas åt. Att dessa exemplar varit föremål för drottningens och rådets personliga inspektion är mycket sannolikt och representerar därför en alldeles särskild kunglig ”närvarokänsla”. Att under sin aktiva samlarbana haft förmånen äga något av dessa mynt är en obekräftlig känsla, något som författaren genom dr Levins exemplar kan dela med Bonde-exemplarets nye ägare.

Guldpiäser av rang

Under 1500-talet och första hälften av 1600-talet var guldpräglingar sällsynta och när de slogs hamnade de omgående i regentens privata kassakista. Därför anses de svenska tidiga markpräglingarna i guld ”kungligt magiska”, antingen för att de sannolikt hanterats av regenten själv eller åtminstone ödesbestämts vad gäller betaling eller gäva.

Den sista Bonde-auktionen bjöd på några trevliga sådana exemplar. En rund 16-mark, även benämnd carolin, 1608 klubbades förmånligt för endast 52 000 kr, en vacker 5-marks guldklipping 1610 kostade 86 000 kr, medan den i endast tre privatägda exemplar kända Gustav II Adolfs 16-mark 1615, dock med kraftig perforering, såldes fördelaktigt för 67 000 kr. Trots sistnämnda mynts hål så var

myntet full- eller överviktigt, beroende på den tidens toleranser i förhållande till idealvikten. Detta skulle kunna förklaras av att myntet gjorts medvetet överviktigt för att inte världsmässigt påverkas och med försett hål utdelats, troligen i någon slags ädel kedja. Det finns andra liknande exempel där trots kraftiga perforeringar myntet, i silver eller guld, likväl är fullvärdigt. Det antyder att man redan vid myntverkstaden fått order att framställa sådana präglingar för särskilt ändamål. Kanske är det undantagen som bekräftar regeln, men det är trevliga objekt och värda mer respekt än vad håltagningen spontant antyder.

Den klassiska dukatregenten Karl X Gustav var företräd med ett stycke från 1658, klubbad för 175 000 kr. En handfull sådana dukater, oavsett årtal, finns i privat ägo så det är ett klassiskt prestigemynt och innehavet en måttstock på en god guldsamling. Karl XI:s dukater är däremot vanligare men ändå respektingivande. Nu såldes hela fem exemplar, från ett överkat för 9 200 till ett vackert för 62 000 kr.

Karl XII representerades av fyra exemplar, varav ett särskilt vackert från 1713 betingade 46 000 kr. Ulrika Eleonoras årgångsdukat 1720 i vacker kvalitet bytte ägare vid klubbslagets 39 000 kronor. Bland övriga 1700-talsdukater utmärkte sig Adolf Fredriks årgång 1754 av guld från Östra Silverberget, märk väl med slät rand, som klubbades för 130 000 kr.

Medaljyra

Vi kan tacka Nordlinds empati för medaljer att dessa nu fått ett ökat anseende och bemöts med ökat samlarintresse från tidigare ”kallsinniga” eller ”renläriga” myntsamlare. Så kan man hävda att pendeln börjat vända tillbaka till 1700-talets preferenser, där medaljerna intog en första rangens ordning bland de numismatiska samlingsobjekten. Bläddrar man i en klassisk bok och planschverk av Brenner eller Berch förstår man dåtidens syn på den inbördes ordningen bättre. Det kan ytterligare verifieras av den tidens auktionskataloger, förteckningsverk och liknande. I dag ser vi väl i första hand medaljerna som i många fall ännu vackrare motivbärare än de reguljära mynten.

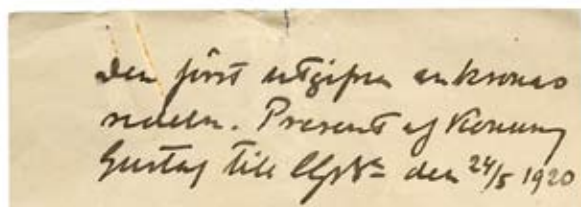
Minnespenning till drottning Kristinas kröning 1650. Graverad av Erich Parise, myntgravör i Stockholm 1648-1655.
7 200 kr.

Reliefens spelrum påvisar hos medaljen en förstärkt tredje dimension och en utvidgad uttrycksform för en inspirerad och kunnig gravör. Med auktionskatalogens integrerade medaljbeskrivningar och bilder bland respektive regents mynt kunde nu var och en jämföra och filosofera över dessa inbördes meriter, möjligheter och ideal.

Den Bondeska samlingen innehöll också en rikhaltig avdelning personmedaljer som har sin särskilda sektion i auktionskatalogen. De utgjorde en stor lockelse och de flesta utropen såldes till priser att betraktas som *all-time-high*. En särskild nisch utgjorde de medaljer, kungliga såväl som över privatpersoner, slagna av stammar graverade av den från Danmark invandrade Anton Meybusch. En dansk samlare utmärkte sig på ett envist sätt genom att bärga i stort sett samtliga av Meybuschs hand framställda medaljer, åtminstone om de var i vacker kvalitet. Priset var inget hinder, bäst exemplifierat av en stor silvermedalj som erinrade om de nyligen födda tre kungliga barnen. Det blygsamma minimipriset på 3 000 kr kom att överträffas radikalt och efter en mycket lång budstrid med en kontinental mynthandlare föll klubban först vid 70 000 kr. Det blev auktionens budraket!

Bland särskilt väl bevarade äldre kungliga medaljer måste framhållas de mindre exemplaren av drottning Kristinas minnespenningar, utkastade eller utdelade i silver i samband med kröningen i Stockholm 20 oktober 1650. De förekommer i varierande vikter från motsvarande 8 mark och mindre. Vackrast och sällsyntast av de nu utbudna var den till ¼ riksdalers vikt slagna med hög relief av drottningens profilbild, klubbad för 7 200 kr mot minimiprisets 2 000 kr.

Charmiga och möjligen unik som

Nr 1 av den s.k. kotian från 1914 med åtföljande skrivna lapp:
"Den först utgifna enkronas sedeln. Present av Konung Gustaf till CGBe den 24/5 1920". 22000 kr.

svit var de tolv små, något ovala ensidiga silverbleck med porträttprofiler av "Familia Gustaviana", från Gustav I till Fredrik I. Av mästergravören Hedlingers hand inropades de av en tysk handlare för 21 000 kr, att jämföras med den blygsamma estimeringens 2 500 kr.

Ytterst trevliga och synnerligen rara är de små guldbleck med brakteatpräglade regentprofiler som såldes under avdelningen Gustav III, Gustav IV Adolf samt Karl XIII. De här utbudna är framställda av Enhörning omkring 1780/1781, alltså under den gustavianska erans glansdagar och kan ha brukats som infattningar till ringar och andra slags smycken för kungliga gåvoändamål.

Medan Gustav III:s konterfej i oval är till salu då och då i ringar har kanske Gustav IV Adolfs utskurna profil väl aldrig skådats på auktionsmarknaden och väl knappt de båda likvärdiga runda relieferna av Gustavs broder Karl. De fyra exemplaren till salu fyndades fördelaktigt och fördelades lika mellan artikelförfattaren och en annan initierad medaljsamlare till priset av bräkdelar av dukaterna i samma metall för mellan 6 500 och 2 700 kr.

Numismatisk kompott

Denna sista delauktion tillförde marknaden en hel del udda och ovanliga utbud av vilka ett litet personligt urval får avrunda exposén. Mest udda var en liten kollektion fantasimynt av äldre tillverkning, som likväl mottogs med livlig efterfrågan och ojämförligt höga priser.

Högst gick en "Åbo-gyllen" 1557 samt en dukat liknande Sigismunds daler 1594 vilka betingade 30 000 kr vardera. Bland Stockholmsmiana märktes ett ytterligt sällan salubjudet exemplar av Milles silvermedalj 1923 över 400-årsminnet av Gustav I:s intåg i Stockholm. Man undrar vart upplagans hundra nummerade exemplar tagit vägen. Här såldes nu ett för hela 10 500 kr. Det kan man kalla "skrivbordsguld" ...

En Palmstruch-sedel i valören 50 daler sm 1666, tillhörig världens första bankutgivna sedelemmission, var uppfodrad med lite skavanker och stannade därför på relativt överkomliga 50 000 kr. Fascinerade gjorde "kotian" 1914, enkronesedeln med nr 1. Åtföljande lapp kunde berätta att detta exemplar lämnats som present av konung Gustav V till Carl Gotthard Bonde, dock först 24 maj 1920. Dessa unika egen-

skaper lockade fram en entusiastisk budgivning som från miniminivån 3 000 snabbt ledde till ett klubbat slutpris på 22 000 kr. En "Fahnehjelmare" i valören 2 riksdaler specie 1790 från Gustav III:s ryska krig 1788-1790, via Finland, en sällsynthet i tämligen god kvalitet skiftade ägare för 37 000 kr. Ett mindre utbud av privatbanks-sedlar men i formidabel, omakulerad kvalitet kostade två-tre gånger minimipriserna. Några partier "blårockar" (2 riksdaler banko) från 1857 i närmast ovikt nummerföljd splittrades för drygt 3 000 kr styck.

Den över 230 nummer stora avdelningen med medaljer över privatpersoner tilldrog sig berättigat intresse. Flera partier och serier gör att vi antalsmässigt talar om drygt ett halvt tusen präglingar och gjutna exemplar i varierande metaller och kvaliteter. Sällan har en så stor samling hop-samlats och splittrats, i mest enskilda loter.

De tidigaste stora silvermedaljerna från 1660-talet över riksråden gick högt, uppåt 30 000 kr styck var inget ovanligt slutresultat. Skönheten i gravörkonstens utövande fanns det många vackra exempel på, de flesta dessutom förenade i betydande sällsynthet. Medaljernas ibland mustiga bildspråk kan man förundras över, likaså ljusets skuggspel över reliefytorna som verkligen framhäver medaljkonstens tredimensionella möjligheter och kan kröna en gravörs lyckade komposition. Detta rikt illustrerade katalogavsnitt är av klassiskt referenskaraktär och kommer att framstå som en av de klassiska stora försäljningarna på detta område.

Samlarens kunskapskälla

Till varje seriös samlares arbetsverktyg hör ett kunskapsbibliotek av såväl faktaböcker som kataloger över samlingar och försäljningar. Under de generationer som Bondes samlingar byggdes upp har böckerna med numismatiskt innehåll hanterats separat. Under senare år har dessa sålts till antikvariatsvärlden och ska småningom presenteras i en separat katalog.

Nu kvarstod ett antal viktiga poster äldre auktionskataloger som erbjöds den på slutet ringa, utmattade men tappra skaran entusiaster som väntat ut de sista pärlorna från denna stor-slagna samling.

Mest auktionskataloger från 1830-talet fram till 1930-talet samt en del lagerkataloger från tidens alla namnkunniga auktionister och handlare såldes nu i kronologiska poster, vissa som enskilda utrop andra i poster om upp till 51 exemplar. Artikelörfattaren bläddrade igenom samtliga kataloger vid visningen och noterade då att förvånansvärt många var mycket rena och saknade anteckningar eller bruksslitage. Ytterst få hade arbetsanteckningar från någon samlare i Bonde-kretsen. Ibland kunde man hitta vissa tryfferingar, exempelvis inköpsnoter eller andra små notislappar instuckna likt bokmärken.

Bland de numismatiska inkunablerna – kataloger före Bukowskis första nummerade år 1882 – fanns tidiga från Bokauktionskammaren, exempelvis med Oldenburgs namnteckning försedda inbundna exemplar i nära samtida brandgula klotband. Dessa betingade uppåt 4 000 kr styck.

Åter andra poster utgjordes av sammanbundna i bästa fall kronologiska kompiler av kataloger från olika utgivare. Bland dessa fanns naturligtvis en hel del sällsyntheter, vilket bidrog till intensiv budgivning mellan specialister litteratursamlare. Vissa poster kunde därför betinga 8-10-12 000 kr styck vilket per katalog kunde innebära prisrekord i sig. Denna ”fest” avrundades med några dedikations- och exlibrisförsedda exemplar av de klassiska referensböckerna Bonniers *Karl XI:s mynt* 1931, häftad för 2 400 kr och Stiernstedts *Svenska kopparmynt och polletter* I-II, 1871-1872, för hela 3 700 kr.

Tre år och sex auktionskataloger senare har de Bondeska numismatiska samlingarna (men ej plåtmyntssamlingen) nått nya intressenter och förvaltare av det historiska arvet. Inte bara har förhandsspekulationernas 50 miljoner kronors värde överträffats med uppåt 14 miljoner kronor. Arrangerande Ulf Nordlind Mynthandel AB har etablerat sig som Sveriges främsta auktionsföretag med fin service och en ny standard för katalogisering i Sverige har bildats. Exponering på Internet med fler bilder än i den tryckta katalogen, speciellt på loterna, har säkert bidragit till ökat intresse och budgivning från även icke närvarande på auktionen eftersom

bedömningar och ”hemlåxan” kunnat göra i lugn och ro på hemmafronten.

Samarbetet med Fritz Künker i Osnabrück i Tyskland är värt en eloge och har speciellt gagnat avdelningarna med besittningsmynten och många av de kungliga medaljerna som nått vidare exponering med påföljande högre konkurrens och uppnådda priser.

Internationella samlare och handlare har dels fått upp ögonen för de svenska myntens historiska charm och skönhet, proveniensens exklusivitet, dels stärkts av den robusta efterfrågan som ger en stabil eller uppåtgående prisbild och som alltid tilltalar de kommersiella krafterna och likviditeten för svenska mynt och medaljer. Farhågorna att samlarnas ekonomi inte skulle räcka till har kommit till korta. Däremot har uppenbart nya intressenter trätt in på marknads scenen och förstärkt efterfrågan och ökat toleransen för nya, högre prisnivåer.

Vi som kunnat följa dessa historiska försäljningar har haft unika förutsättningar att bese, studera och förvärva klassiska proveniensexemplar. Vår kunskap om vissa köp och försäljningar runt Oldenburg-auktionernas tidevarv samt in på tidigt 1900-tal har ökat och intressanta kunskapsluckor kunnat överbryggas. Vissa provenienskedjor har kunnat säkerställas och andra revideras. Forna tiders samlarfilosofi och kvalitetsstandard har vi kunnat studera och reflektera över. Unika mynt har kommit fram och unika mynt har upptäckts, varianter likaså. Mynt och medaljer som tidigare aldrig avbildats har fått ett ”ansikte” och dokumenterats. Kort sagt har denna samlade händelse varit en guldgruva för alla deltagare fast på olika sätt. Alla är vinnare, även om det inte alltid inneburit att kunna lägga önskemynnet till samlingen.

Att under resans gång kämpa gott, i gott sällskap, stimulerad av god mat och dryck räcker långt och har varit ett högst överkomligt och nästan fritt nöje – dessutom! Och alla vi som varit delaktiga kan skatta oss lyckliga åt många anekdoter och minnesbilder – låta att bära med sig på den fortsatta numismatiska resan!

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Per-Göran Carlsson

Död bryggare bjöd på öl

Att lägga mynt, sedlar, medaljer eller andra föremål vid uppförande av byggnader är ju en för kulturhistoriker känd sed. Ett och annat handskrivet meddelande kan man också finna i sådana sammanhang. Här är ett av de mer kuriösa, förmedlat genom en notis i *Östgöta Correspondenten* 1995.

Bayerska Bryggeriet i Vadstena har vilat på en hemlighet i 100 år. Under det gamla trägolvet fanns en hälsning från den man som drev bryggeriet på 1800-talet. Samt två buteljer öl.

Wadstena Bayerska Bryggeri på Slottsgatan i Vadstena inrymmer numera bostäder. Det var när ett av trägolven i undervåningen skulle läggas om som fyndet gjordes.

Under golvplankorna hade bryggeriägare Ernst Olof Regnstrand, född 1838, placerat sitt budskap till eftervärlden. Där fanns en plånbok med brev som berättar om 1800-talets Vadstena, där fanns en tändsticksask med en treskilling och 40 öre. Vidare hade bryggaren lagt dit frimärken, ett gratulationskort samt ett porträtt av bryggeriets grundare, Agaton Carls-son.

Sist men inte minst hade Ernst Olof Regnstrand stoppat ner två buteljer med pilsner. ”Töm en minnets bägere därur för Eder olycklige fader Ernst” önskade han.

Men det gick inte. Det 110 år gamla ölet hade runnit ut.

Wadstena Bayerska Bryggeri hette från början Wadstena Ångbryggeri och hade sin verksamhet åren 1838-1947. Ernst Regnstrand avled 1915.

MGL

Myntklubben Skilling Banco

Linköping

www.mksb.se

Handelskrig?

Falskt mynt i Jönköping

Av Claes Petterson

En av de saker som gör det så spännande att syssla med arkeologi är att ämnet ständigt utvecklas. Nya utgrävningar ger fynd som kan vända upp och ner på vedertagna sanningar. Det är till exempel närmast en regel att paralleller strax dyker upp när nyfunna, udda föremål presenterats i olika sammanhang. Både kollegor och intresserade amatörer minns plötsligt den där konstiga saken man stoppade undan, eftersom ingen kunde säga vad i hela fridens namn det var för något.

Detta är precis vad som hände här på läns museet. I nummer 2010:2 av *Populär Arkeologi* berättade vi om ett märkligt myntfynd som gjordes år 2007 i kvarteret Diplomaten i Jönköping. Den illa medfarna silverslanten hade i något sammanhang bättrats på med tenn och bladguld så att den liknade ett guldmynt. Vi har ingen säker förklaring till varför detta skett, men mycket tyder på att man ägnat sig åt en form av falskmynteri.*

Eftersom fyndet i sig var lika ovanligt som tankeväckande ledde det till en hel del diskussioner. Vad var det egentligen för slags mynt? Och varför påträffades det i en textilhandverkarens gård i Jönköping, där det kastats bland soporna någon gång på 1640-talet? Uppenbarligen fanns det en bra historia dold här! Så hände det – Liselotte Munther och Sven Engkvist som båda arbetar med att registrera läns museets samlingar, erinrade sig att de sett ett annat verkligt konstigt myntliknande föremål.

I en fyndask låg ett stort och tungt ”mynt” med märkligt utseende. Det hade en kärna av gediget bly som täcktes av tunna, fint präglade silverbleck. På ena sidan fanns ett porträtt, en bröstbild av en man sedd i profil, medan baksidan pryddes av en stor och innehållsrik vapensköld.

Den falska talerns porträttsida och vapensköld.
FOTO: GÖRAN SANDSTEDT, JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM.

Formspråket visade mot kontinenten, dateringen borde ligga i början av 1600-talet.

Var det frågan om ett mynt eller en sorts medalj? Trots att ytorna var svårt skadade återstod ändå tillräckligt för att kunna identifiera föremålet. Det rörde sig om en efterbildning av en taler slagen för ärkehertig Maximilian III av Niederösterreich kring mitten av 1610-talet.

Talern var, kan man säga, en föregångare till våra dagars euro; ett mynt som utgavs runt om i Europa av olika myntherrar. Finessen var att dess värde var internationellt fastslaget genom att vikten rent silver skulle uppgå till 25,5 gram. Dessutom till-sattes en mindre mängd koppar som legeringsmetall för att göra myntet mer slitligt, vilket resulterade i en total vikt på drygt 28 gram. Vår falska blytaler vägde 26,5 gram. Om man tar i beaktande att silverblecken skadats på myntets båda sidor står det klart att dess vikt ursprungligen varit

ytterst noga anpassad till den äkta talern. Helt klart var att vi stod inför en mycket skickligt utförd förfalskning!

Frågorna hopade sig och svaren fanns i Österrike. Dr Bernhard Prokisch, numismatiker vid *Oberösterreichischen Landesmuseum* i Linz kom till vår hjälp. Han kunde berätta att det silvertäckta blymyntet är en så kallad *Balkanfälschung*, en officiellt sanktionerad förfalskning av samtida mynt från det Tysk-romerska riket. Dessa talrar hade tillverkats vid kejsarliga myntverk som det i Ensisheim i Elsass (i dag franska Alsace). Avsikten var att oäkta mynt skulle utnyttjas i handel med de områden på Balkan som behärskades av det Ottomanska imperiet.

Vad vi hittat i läns museets samlingar var således ett redskap i det handelskrig som en gång utkämpades mellan det Habsburgska kejsardömet och sultanen i Istanbul. Den förklaringen hade väl ingen väntat sig?

Att man inte hyste speciellt höga

En äkta silvertaler präglad för ärkehertig Maximilian III år 1615.

FOTO: WWW.COINARCHIVES.COM

tankar om dem man skulle prångla ut blymynten till visades av att vårt exemplar egentligen hade varit lätt att avslöja. Vid präglingen användes nämligen matriser från olika år till åt- respektive frånsidan! Att man trots detta lyckades i sitt uppsåt visas av det stora antal förfalskade talermynt som i dag ingår i samlingar och skattfynd inom det forna Osmanska imperiets gränser. Ett känt exempel utgörs av skatten från Becin i nuvarande Turkiet. Merparten av dessa falska silvermynt kan dateras till senare delen av 1500-talet, vilket gör att vårt exemplar tillhör den yngsta i dag kända gruppen.

Men vad gjorde då en *Balkanfälschung* i Jönköping? I Sverige var talern välkänd under namnet daler. Det var ett mynt med högt värde; en gruvarbetare tjänade till exempel fem daler i månaden år 1620. Eftersom silvervikten var det avgörande kunde även utländska talrar användas i handel och köpenskap. Men i regioner där man inte var bekant med den aktuella präglingen kunde en bedragare ta det ganska lugnt. För hur många i Jönköping hade sett en äkta Maximilian-taler i verkligheten? Å andra sidan fanns det inte heller några större skäl att vara alltför misstänksam mot den som ville betala i utländsk valuta, försåvitt vikten stämde. I dessa oroliga tider var mycket folk i rörelse. Soldater, handelsmän, studenter, hantverkare och vandrande gesäller – alla fanns de av och till ute på de europeiska landsvägarna. Alla bar de på främmande mynt.

Det finns emellertid ett problem med den förklaringen. En vanlig lurendrejare har knappast kunnat komma över dessa mycket speciella falskmynt. De hade framställts på kejserlig befallning i Tysk-romerska rikets egna myntverk i syfte att destabilisera det ottomanska imperiets ekonomi. Om förfalskningarna kommit på drift inom det egna territoriet hade resultatet kunnat bli katastrofalt. Samtidigt var Sverige en fientlig stat i och med inträdet i det Tretioåriga kriget.

Kanske har den falska talern i läns-

museets samlingar trots allt utnyttjats i sitt ursprungliga syfte? För om man lurade avfällingar som protestanterna uppe i norr eller hedningar som sultanens undersåtar kvittade väl egentligen lika. Båda grupperna bekämpades av det katolska Heliga romerska riket av tysk nation och dess kejsare av ätten Habsburg!

Not

* Pettersson, C.: Det falska myntet i Jönköping. *Populär Arkeologi* 2010:2 s. 18.

Tack till:

Tobias Bondesson, Malmö.

Robin Gullbrandsson, byggnadsantikvarie vid Jönköpings läns museum.

Bernhard Prokisch, numismatiker vid Oberösterreichischen Landesmuseum i Linz.

Ulla von Wowern, antikvarie och numismatiker vid Lunds Universitets Historiska Museum.

Kvarteret Diplomaten i Jönköping undersöktes år 2007 av Jönköpings länsmuseum med Claes Pettersson som grävningssledare. Bland mycket annat påträffades 210 mynt och nio räknepennningar. I SNT 2009:4 presenterade han medaljavytryck funna på platsen.

Det spännande undersökningsresultatet publicerades i Arkeologisk rapport 2009:40: *Den centrala periferin. Arkeologisk undersökning i kvarteret Diplomaten, faktori- och hantverksgårdar i Jönköping 1620-1790* av Ann-Marie Nordman och Claes Pettersson. Ärendet fyndfördelades till Jönköpings länsmuseum den 6 oktober 2010.

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev, sedlar, äldre handlingar m.m.

www.aktiesamlaren.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95

Myntverket i Eskilstuna läggs ner helt

Tillverkningen i Eskilstuna av medaljer läggs ner och överförs helt till Myntverket i Finland på grund av dålig lönsamhet här. Redan 2008 flyttade produktionen av svenska mynt till Finland och endast ansvaret för tillverkning av minnesmynt och medaljer låg kvar i Eskilstuna.

Svensk medaljkonst i Eskilstuna tar över lokalerna och eventuellt delar av verksamheten. Eskilstuna museum vill gärna överta en del av föremålen. Kungl. Myntkabinetet förhandlar nu med Myntverket i Finland om eventuellt övertagande av medaljstampar och verktyg till museets samlingar.

MGL

Julius Haganders samling del 2

kommer att försäljas i Osnabrück 28 september i år av Fritz Rudolf Künker GmbH & Co KG och Ulf Nordlind Mynthandel AB. Del 1 har med stor framgång auktionerats ut tidigare i år av samma företag. En sammanfattning av resultaten presenteras senare i SNT. Den nya katalogen kan köpas hos auktionsansvariga eller studeras på nätet.

LLT

Raka rör med pollett

Den gamle lundensiske öfverliggaren och idealisten Zoffman, som på sitt stamlokus enligt gammal god sed offrat sista öret åt Bacchus, skall åt Rocambolen öfverantvarda den obligatoriska tioöringen, men finner efter genomletandet af sina fickor endast en rakpolett. Han öfverlämnar den med en öfverlägsen gest och insinuerar: — Då växer väl skägget?

Av Albert Engström i
Strix 6 september 1911

SVERIGES MYNTHISTORIA LANDSKAP SINVENTERINGEN

– nu på nätet

sml.myntkabinettet.se

Projektet *Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen* (SML) inleddes i slutet av 1970-talet och är ännu aktivt. Hittills har 16 av Sveriges 25 län publicerats. Syftet är att dokumentera information om myntfynd i landskapsvis och att så småningom kunna presentera alla kända myntfynd i Sverige.

Myntfynden är en av våra viktigaste källor till kunskap om politiska och ekonomiska förhållanden under äldre tider. De tryckta katalogerna ska fungera som ett underlag och hjälpmedel för fortsatt forskning inom numismatik, historia, hembygdsforskning och ekonomisk historia men även kulturhistoria.

Landskapen presenteras sockenvis, enligt arkiveringsprinciper på Antikvarisk Topografiska Arkivet. Gå in på <http://sml.myntkabinettet.se/>. Genom att klicka på ett landskap kommer ni fram till den inskannade informationen för varje enskilt fynd.

De län som ännu så länge finns tillgängliga är: Blekinge, Bohuslän, Dalarna, Dalsland, Halland, Härjedalen, Jämtland, Lappland, Medelpad, Norrbotten, Närke, Uppland, Värmland, Västerbotten, Ångermanland och Östergötland. Inom en snar framtid kommer ytterligare en del som handlar om Skånes östra delar (före detta Kristianstad län).

De tryckta publikationerna kan även fortsättningsvis köpas i Kungl. Myntkabinettets butik. De kan också beställas från butik@myntkabinettet.se eller genom att ringa 08-5195 5304.

CvH

Baltiska 1600-tals- mynt i skräpkorg

Strax innan julen 2010 fick Kungl. Myntkabinettet ett besök av en inte helt vanlig natur. En man kom till museets entré, eftersom han hade stött på ett mindre myntfynd och ville få mynten bedömda. Den sortens besök sker någon gång per år och gäller i regel små och förhållandevis oansenliga fynd. Det som var ovanligt med detta besök var omständigheterna kring hur fyndet gjordes.

Mannen var en renhållningsarbetare med Gamla stan i Stockholm som sitt arbetsfält. När han tömmer papperskorgarna brukar han ta sig en titt på innehållet eftersom det ofta består av föremål som inte hör hemma bland sopor. Portmonnäer och plånböcker är inte ovanliga. När ficktjuvarna har plundrat dem på sedlar kastar de i närmsta papperskorg. Renhållningsarbetarna tar hand om dem och lämnar vidare till polisen.

Denna gång gömde papperskorgen något som renhållningsarbetaren aldrig stött på förut. I den låg en gammal vit glassförpackning i plast. Han

Kristina, Livland, solidus, 1650.

Kristina, Riga, solidus, 1649.

motstod den första impulsen att kasta kartongen och lyfte på locket. Innehållet var minst sagt blandat. Bland små plastleksaker låg ett par gamla virknålar, som enligt upphittarens uppgift var gjorda av elfenben. Underst i kartongen, inlindade i toalettpapper, låg sju mynt från mitten av sextonhundratalet. De var samtliga tillverkade i Baltikum under drottning Kristinas tid och förefaller att komma från ett och samma depåfynd.

Hur fyndet hamnade i en papperskorg i Gamla stan, på Svartmannagatan nära Tyska stallplan, lär vi aldrig få reda på. Om fantasin får leka lite så för tankarna närmast till ett barns skattgömma. Tillsammans med sina finaste leksaker har barnet lagt till en annan gammal skatt som kanske far- eller morföräldrarna lämnat vidare. Efter att mynten rengjorts och fotograferats lämnades de åter till upphittaren.

Fyndets sammansättning:

Kristina, Livland, solidus 1650, 2 ex
Kristina, Livland, solidus år?, 1 ex
Kristina, Riga, solidus 1648, 1 ex
Kristina, Riga, solidus 1649, 1 ex
Kristina, Riga, solidus år?, 2 ex

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Cecilia von Heijne

**HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL**

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag–torsdag 11–13

En märklig förfalskning

FÖRRA ÅRET KOM en ledamot av Konstnärsklubben fil.dr Jan af Burén – konsthistoriker, författare och anställd vid Nationalmuseum – fram till notisförfattaren och visade upp ett säreget tecken med kunglig krona, som han hade i sin ägo (fig. 1).

Det emaljerade tecknet såg på något sätt välbekant ut men var i mitten belagt med ett porträtt av kronprins Gustaf /VI/ Adolf och hans andra hustru Louise Mountbatten. Detta var mig alldeles obekant, i synnerhet som Thomas Hernqvist och jag just sysslade med kungliga bröllopsmedaljer och i maj kommit ut med en bok på Kungl. Myntkabinettets förlag*. Dessutom hade det kunglig krona, inte kronprinsdito, som skulle ha varit fallet. Så jag tog med mig tecknet och det blev närmare undersökt på museet och av Ulf Nordlind.

Klar förebild

Om man tar en titt i E. E. Areens standardverk** hittar man snabbt förebilden – det är Oscar II:s jubileumsminnestecken 1897 (fig. 2). Tar man reda på vilka som fått detta finner man att

1. Delvis hemgjort ”bröllopsminnestecken” 1923. Privat ägo.

2. Oscar II:s regeringsjubileumsstecken 1897 – använt vid tillverkningen av tecknet i fig. 1. KMK.

3. Gustaf /VI/ Adolfs och Louise Mountbattens bröllop 1923. Av Sven Kulle. Utgivet av Stockholms Idrottsförbund. KMK.

främst hovpersonalen hörde dit. Till denna hörde överintendenten Axel af Burén – inlämnarens farfarsfar, hovman, ämbetsman och operachef. Till skillnad från ordnar skall jubileumsstecken inte återlämnas vid innehavarens frånfalle. Exemplet har alltså behållits i familjen. Men som syns har det inte längre kung Oscars profilbild, vänster sida. Borta är också årtalet 1872 till vänster och 1897 till höger på kransen.

Åverkan

Vad har skett? Jo, någon har inköpt eller fått Stockholms Idrottsförbunds medalj till det kungliga bröllopet 1923 (fig. 3), tagit bort Oscar II:s bild på tecknet och satt dit kronprinsparets (se nr 48 i citerat arbete). Dessutom har årtalen avlägsnats! Så har det ”nya” tecknet åstadkommit, helt

okänt bland experter på Slottet eller annorstädes.

Den skyldige?

Eftersom tecknet finns kvar i familjen anser Jan af Burén att hans framlidne far, som var en stor skämtare, kan ha åstadkommit det nya ”bröllopsminnestecknet”. Men varför? Knappast för att bäras vid högtidliga tillfällen. Kanske vid en maskerad? Det får föbli en gåta.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

LLt

Noter

* *Kunglig kärlek i förevidgad form.* Kungl. Myntkabinettet katalog nr 50. Stockholm 2010.

** *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer.* Stockholm 1938, här nr 188.

Carl Fredrik Fredenheim, museiman och samlare

Carl Fredrik Fredenheims exlibris.

CARL FREDRIK FREDENHEIM (1748-1803) var chef för Kongl. Museum, det som senare kom att bli Nationalmuseum. Åren 1787-1790 befann sig Fredenheim i Italien, bland annat som "konstagent", då han köpte konstverk för Gustav III:s räkning (konstverken blev grunden till Antikmuseet på Stockholms slott).

Fredenheim lär ha varit den förste att genomföra en vetenskapligt modern utgrävning på Forum Romanum i Rom 1788. Hans grävningar där blev ämnet för hans tal i Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets akademien (KVHAA) år 1795 (tryckt i KVHAA:s handlingar 1808). Från resan i Italien tog han med sig hem stora samlingar av bokverk, mosaiker, mynt och medaljer, romerska kejsarbyster med mera.

I Riksantikvarieämbetets arkiv/Antikvarisk-topografiska arkivets samlingar finns några spår av Fredenheim, exempelvis en katalog över hans romerska myntsamling och två brev från början av 1800-talet som Fredenheim skrev till KVHAA.

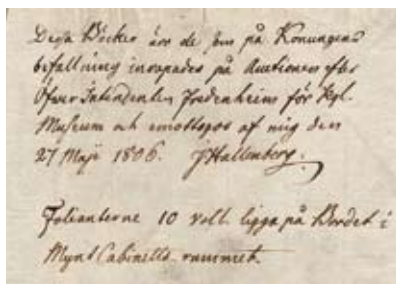
Fredenheims bibliotek såldes efter hans död på auktion. Riksantikvarien Jonas Hallenberg* lät köpa in ett antal böcker för Kongl. Musei räkning. Enligt ett kvitto i Riksantikvarieämbetets arkiv daterat 27 maj 1806

Boken som Fredenheim fick i gåva av påven Pius VI. Notera påvens stora vapen på framsidan. I Fredenheims beskrivning av sin boksamling står att läsa om just denna bok: ...*förärade Påfven mig [...] hans präktige Edition af S. Maximi Opera uti rödt Marocquins band.*

framgår att 39 böcker inropades av Hallenberg på auktionen.

Dyrast var William Hamiltons *Collection of Engravings from ancient Vases of Greek Workmanship*, tryckt i Neapel 1791-1795 (3 vol.). Inropspris: 50 riksdaler. *Colonna Traiana* av P. S. Bartoli, tryckt i Rom på 1600-talet är ett planschverk med ett hundratal av-

Anteckning skriven av riksantikvarie Jonas Hallenberg i Riksantikvarieämbetets arkiv: *Dessa böcker äro de som på Konungens befalning inropades på auktionen efter Öfverintendenten Fredenheim för Kgl. Museum och emottoges af mig den 27 maj 1806. J. Hallenberg. Folianterne 10 voll. ligga på Bordet i Mynt Cabinetts rummet.*

bildningar av Trajanuskolonnen. Den köptes för 16 riksdaler. Boken är en gåva till Fredenheim från påven Pius VI och har det påvliga vapnet i guld på frampärmen. Se bilden.

Dessa böcker samt fjorton andra som såldes på auktionen 1806 finns i dag i Vitterhetsakademiens bibliotek. Hur böckerna hamnade här är inte känt. På en liten lapp från tiden strax efter auktionen finns en anteckning om att en del av Fredenheims böcker ligger på bordet i Myntkabinettet. Kanske följde böckerna med när Vitterhetsakademiens myntsamling återbördades från Kongl. Museum till Akademien 1816.

FOTO: ATA.

Annika Eriksson och Ylva Larsson, Riksantikvarieämbetet

* Vitterhetsakademiens sekreterare och riksantikvarien Jonas Hallenbergs (1748-1834) stora intresse var numismatik, främst arabiska mynt i vilket ämne han skrev sin avhandling, tryckt 1796. Han ägde också en egen myntsamling. År 1804 utkom hans tryckta katalog över Kungl. Myntkabinettets samlingar. *Red. ann.*

Lästips!

Läs mer om Carl Fredrik Fredenheim i *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet* av Ernst Nathorst-Böös och Ian Wiséhn (Numismatiska Meddelanden XXVI) och där anförd litteratur.

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR**

Lagerlista över svenska personmedaljer och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

Den finska Brenner-jetongen från 1997

I APRILNUMRET av denna tidskrift (SNT 2010:3, s. 52-57) har Torbjörn Sundquist publicerat en mycket nyttig förteckning av samtliga medaljer som gjorts över Elias Brenner och hans maka, ”den lärda Skalde-Frun” Sophia Elisabet Brenner. Sundquist presenterar också Numismatiska Föreningens i Finland jetong, som präglades till Elias Brenners 350-årsdag 1997. Det kan vara av intresse att ge litet mer information om bakgrunden till denna jetong.

När Finska Numismatiska Föreningen 1989 hade sin 75-årsfest, beslöt man att från Finlands myntverk beställa myntserier (årsset) med en speciell jetong, som på åtsidan har föreningens emblem och på frånsidan en bild av Myntverket, som samtidigt firade sitt 125-årsjubileum. Jetongen präglades i silver och brons. Under åren 1993-1995 och 1997-1998 beställdes nya årsset med jetonger, som nu hade porträtt på åtsidan och föreningens emblem på frånsidan. Den första som porträtterades var numismatikern H.F. Antell (1847-1893) med anledning av 100-årsminnet av hans död och testamentsdonation.

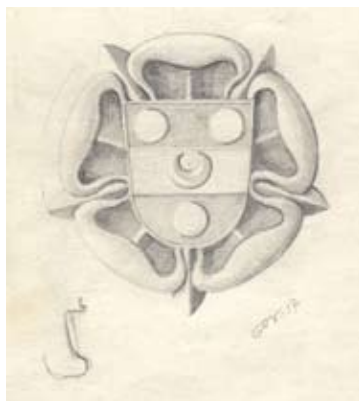
Sedan fick Myntverkets första direktör, A.F. Soldan (1817-1885), sin bild på en jetong 1994 och myntgravören Carl Jahn (1844-1912) avporträtterades 1995. År 1997 var det Brenners tur och året därpå firade man 250-årsminnet av Sveaborgs grundläggning med en jetong över Augustin Ehrensvärd (1710-1772). Antell- och Soldan-jetongerna präglades i silver, de tre senare även i guld. Sedan dess har Numismatiska Föreningen inte beställt flera jetonger.

Alla dessa jetonger utfördes av konstnären Hannu Veijalainen utgående från bildmaterial som föreningen hade ställt till hans förfogande. I Brenners fall var det fråga om Mikael Dahls målning från cirka 1680 (se SNT 2010:3, s. 52) samt den välkända bilden på titelbladet av

1. Numismatiska Föreningen i Finlands jetong till Elias Brenners 350-årsdag 1997.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

2. Gustaf von Numers' ritning från 1957 för Numismatiska Föreningens i Finland emblem.

FOTO: KURT PETTERSSON.

1731 års *Thesaurus*, som är baserad på samma målning. Enligt Carl Axel Gottlunds kommentar från 1828 var kopparsticket från 1731 dock ”grovt och inte särskilt väl gjort”, och porträttet på jetongen blev kanske inte synnerligen förträfflig heller.

Såsom Sundquist nämner är Numismatiska Föreningens i Finland emblem baserat på Brenners vapen (om detta vapen se SNT 1997:4, s. 92). Brenner var född i Finland – själv kallade han sig för österbottning – och föreningen, som grundades 1914, ansåg honom från början som sin patron. Sin första medalj lät föreningen prägla till 300-årsminnet av Brenners död (men på grund av världskriget utkom den först 1920). Föreningens emblem, som ritades 1957 av den välkände heraldikern Gustaf von Numers (1912-1978), visar Brenners adliga sköld på en ros, som syftar på rosorna i Finlands vapen.

Tuukka Talvio

Polletter i daglön

I juni 1979 invigde Höganäs museum en utställning av polletter knutna till företaget Höganäs AB. Det var museistyrerelsens sekreterare Jörgen Wessne som tagit initiativet. Kungl. Myntkabinettet bidrog denna gång med ett antal polletter till utställningen. Som läsarna kanske minns så hade Kungl. Myntkabinettet en egen större utställning år 2005/2006 om Höganäs AB, dess industripolletter, aktiebrev och förstås också krus och annat stengods som tillverkats där.

Utställningen i Höganäs museum 1979 fick förstås uppmärksamhet i lokalpressen. I *Nordvästra Skånes Tidningar* publicerades en artikel av Ingegerd Björk med en kort men intressant historik över polletthanteringen. Här presenteras ett utdrag ur hennes artikel:

Historiken kring samlingen daterar sig från 1807 då Stenkolsverket i Höganäs införde ett nytt lönesystem. För att stimulera arbetarna ändrades löneperioden från 14-dagarslön till daglig utbetalning och på grund av bristen på skiljemynt infördes ett internt pollettsystem. Sju serier innefattande tio valörer från 48 till en halv skilling infördes och materialet var koppar. På ena sidan är polletten försedd med en symbol och på den andra romerska siffror. Symbolerna är gruvkorg, gruvvagn, spade, plog, yxa, båt och apoteksflaska. Vagnar och korgar var de vanligaste. Detta system varade 1807-1812. Därefter frångick man systemet med daglig utbetalning av lön.

Polletter av sedeltyp finns med i montern. Den ena på 10 skilling och liktydigt med 20 kappar stenkol, den andra på 4 skilling och liktydigt med 8 kappar stenkol. Dessutom finns fem liksidiga polletter med valörsiffror på båda sidor.

Alla som arbetade inom Stenkolsverket kunde använda dessa polletter som betalningsmedel runtom i bygd- en, men det vanligaste var väl den interna användningen. Stenkolsverket återväxlade polletterna i mynt om ingen byteshandel kunde komma till stånd.

MGL

Nytt om böcker

Elisabeth Kaldén: Lea Ahlborn. Kunglig mynt- och medaljgravör. Redaktör: Björn Axel Johansson. Faktagranskning: Monica Golabiewski Lannby och Torbjörn Sundquist. Språklig bearbetning: Christina Zaar. Grafisk formgivning: Sirje Papp. 120 s, ill., inb. Kungl. Myntkabinetet, Stockholm-Halmstad 2011. ISBN 978-91-89256-51-4.

PÅ KUNGL. MYNTKABINETTETS produktiva förlag utkom i våras ännu ett arbete som borde bli uppmärksammat utanför numismatikernas begränsade krets. Det handlar om Sveriges första statsanställda kvinna (frånsett en och annan änka), så sällan eller snarare nästan inte alls behandlad av våra annars så energiska kvinnoforskare, måna om att dra fram bortglömda konstnärer av kvinnligt kön. Man kan förstås inte undgå att nämna henne när man kommenterar det kända fotot av Karl XV och hans konstnärskrets – 26 män och två kvinnor, den ena är Lea, den andra Amalia Lindgren! Men just när det gäller arbete i statens tjänst brukar det handla om underbetalda telegrafister och lärarinnor – inte om en chefstjänst som det faktiskt gällde här!

Recensenten vill efter denna korta inledning prisa författaren, Elisabeth Kaldén, gift med en ättling till Lea, som gripits av ett stort intresse för sin makes anmoder. Det har lett henne till en omfattande forskning kring Leas liv och yrke och den tidvis svåra kamp det innebar att vara en yrkeskvinna i 1800-talets Sverige. Resultatet är denna vackra bok, prydd med ett stort foto av konstnären/yrkeskvinnan Lea på omslaget. Det får mig att tänka på de många gånger jag stått i Kungl. Myntkabinetets medaljsal och frågat såväl skolklasser som vuxna: ”Nå, vem var Sveriges första statsanställda kvinna?” Aldrig någonsin har jag fått ett korrekt svar – men väl rena tokerier som ”Fredrika Bremer”, ”Selma Lagerlöf” eller ”Alva Myrdal”(!).

Yrke som arv

Lea föddes i februari 1826 i Kungl. Myntets hus, som då låg vid Mynttorget i Gamla stan, Stockholm. Hennes far var gravören Ludvig Persson Lundgren, hennes mor hette Johanna Salmson och kom från en invandrad judisk gravörfamilj, numera kristen. Ludvig föddes i Skåne, var elev till ”den svenska gymnastikens fader”

P.H. Ling och en tid fåktmästare vid Karlberg. Sin utbildning i gravyrkonsten fick han av svärfar, hovgravören Salm Salmson. Här får läsaren en grundlig redogörelse för de två familjerna och förstår genast varifrån Lea fick såväl sina anlag som sin miljömässigt betingade kunskap.

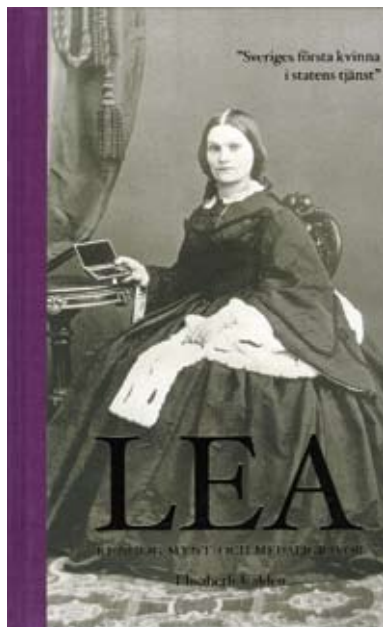
Redan som barn visade Lea anlag för att teckna och måla. Hon fick hjälpa fadern med guilloche-arbeten och snart överträffade hon denne i skicklighet. Hon lärde sig också att gravera. Hon fick undervisning privat men även vid Akademien – på nåder fick hon och två andra kvinnor studera vid Kungl. Akademien för de Fria Konsterna – sådan utbildning var dåfortiden bara öppen för det manliga könet! Här undervisades de av den liberala och skicklige professor C.G. Qvarnström.

Ett av Leas syskon var den något äldre brodern Pehr Henrik, som snart visade sig ha stora konstnärliga anlag, som skulptör och även som gravör. Han fick utföra flera medaljer för Kungl. Myntet. Detta flyttade vid denna tid (1850) till nya lokaler på Kungsholmen, där det skulle förbli fram till 1974 då det flyttade till Eskilstuna (dess nedgång och fall har kunnat följas i SNT). Föräldrarna fick en ny tjänstebostad vid Hantverkargatan.

Här gör förf. en kort översikt om myntgravörsyrket alltsedan den store schweizaren Johann Carl Hedlingers (1691-1771) dagar i Stockholm (1718-1745) och i kapitlet (s. 16) har ett litet fel insmugit sig. Den medalj med en dödskaile på fransidan som Hedlinger graverade kort före sin död tjänade inte som begravningspenning för kistbärarna – den blev aldrig färdig. Det var en annan i brons med en orm (evighetssymbol) och en latinsk inskrift som i översättning lyder ”Känn dig själv – och betänk slutet” (P.Felder: *Medailleur Johann Carl Hedlinger* ... Aarau 1978, nr 203, Hyckert I:233:23) som avsågs ha den uppgiften.

Till Paris och hem – tragedi och ett yrke

Sommaren 1852 reste Pehr och Lea Lundgren till Paris för att studera. Det blev arbetsamma dagar för dem bägge. Förf. ger oss mer information om denna tid i Leas liv än vi tidigare hade. Hon arbetade flitigt, omhändertagen av sin morbror, och lyckades bland annat göra porträtt av kronprins Karl och ”sångarprinsen” Gustav (som avled denna höst) och som fadern sålde till kungahuset. Hon målade också pappas och mammas porträtt, avbildade i boken.

Men så inträffade den första katastrofen. Pehr drabbades av sinnessjukdom som tyvärr visade sig obotlig. Det sades att han börjat tvivla på sin förmåga och att detta ledde till grubberier och till psykisk sjukdom. Lea reste hem i augusti 1853 för att personligen informera sina föräldrar, som naturligtvis blev förtvivlade. Pehr kom senare med konstnärskollegan Höckert som ledsagare. Det gick inte att vårda Pehr i hemmet, han måste beredas plats på Danvikens hospital, ”därhuset” som det hette förr i världen. Han skulle inte bli sin fars efterträdare, det stod klart.

Så följde nästa familjekatastrof. Vid denna tid härjade ånyo en epidemi i det osunda Stockholm – kolebran, som senast 1834 kostat tusentals svenskar livet. Och nu blev det pappa Ludvig som smittades! Den 15 september avled han. Sveriges var nu utan mynt- och medaljgravör. Recensenten brukar i samband med visningar säga, att valet nu stod mellan att inkalla en utlåning (som 1718) eller att våga anställa en kvinna. Vilken fördom skulle vara starkast? Kanske man inte skall se det så utan mera tänka på vad som var det billigaste alternativet. Det var förstås Lea. Hon fick platsen ”på försök”. Året därpå avled brodern på Danviken, även han av koleran.

Ordinarie gravör blev Lea 1855 och hon skulle sitta kvar på sin befattning till sin död i december 1897. När hon fick sitt kungliga brev var hon redan gift (1854) med ornaments-

bildhuggaren Carl Ahlborn, Svenska Slöjdföreningens grundare, och hade fött sitt första barn – det blev sex barn, tre av dem överlevde modern.

Man kan med förf. tänka sig hur det var att driva ett yrke, vara chef för gravryteljens anställda och samtidigt sköta ett hushåll (med flera anställda) i dåtidens Sverige, där yrkesarbetande kvinnor var en sällsynthet och därtill knappast tolererade av manssamhället!

Att livsverk

Under Lea Ahlborns långa verksamhetstid, från slutet av 1853 till december 1897, skulle hon dock möta mycken aktning och uppskattning. *"Madame le graveur général à Stockholm"* talades det om i Paris – hon var dock världens första kvinnliga myntgravör! Hon fick åtskilliga uppdrag från utlandet, mynt för Finland och Norge, medaljer för USA, för att ge några exempel. Så gott som alla minnespenningar för Svenska Akademien och Kungl. Vetenskapsakademien är av hennes hand. Alla kungliga mynt från Oscar I:s sista, Karl XV:s samtliga och flertalet av Oscar II:s utförde hon. 427 medaljer blev det, många officiella och kungliga.

Mycken teknisk förnyelse genomfördes under hennes tid, bland annat inköpet av en reduktionsmaskin (vad det innebar förutsätts alla läsare begripa – det har slutligen lett till att ingen mynt- och medaljkonstnär numera – i varje fall i Sverige – är gravrykkunnig)*. Inte heller var hon oförmögen till utveckling, som förf. påpekar. Den "torrhet" som utmärkte hennes första alster är snart borta och med åren tar hon intryck av den nya franska medaljkonsten.

Lea rönt stor uppskattning hos kungahuset och hos landets främste medaljexpert, riksantikvarien Bror Emil Hildebrand, som också var Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens sekreterare och därmed företrädde den akademi som skulle granska alla medaljinskrifter som kom från Kungl. Myntet. Bror Emil var mycket konservativ men hade tydligen ingenting emot en kvinna som gravör. Man noterar dock de tidigaste protokollens uttryck "gravören – han", som småningom byts ut till "gravören – hon".

Lea blev också ledamot av Konstakademien, där hon en gång "av nåd" fått studera. Hon hedrades också av Karl XV med *Litteris et artibus* och av Oscar II med den återupplivade *Illis quorum*, den första som fick den under hans regering. Till en början

Två av Lea Ahlborns skisser till jubileumstväkronan 1897. En åtsida med plats för kungaporträttet och en fränsida föreställande historiens gudinna Clio med spegel och lejon.

UR NNUM 1974:10.

fanns ingen konkurrens men den kom. Den begåvade Johan Edv. Ericsson dog ung, men Leas elev Adolf Lindberg blev med tiden en allvarligare medtävlare. Han hade nog tänkt sig att bli hennes efterträdare tidigare än vad som blev fallet. Men ganska många uppdrag gick till honom. Den 1873 grundade Svenska Numismatiska Föreningen lät länge Lindberg utföra alla sina medaljer.

Pensioneringen som inte blev av

Senast 1896 skulle Lea ha gått i pension. Hennes make hade avlidit året innan. Men det blev långvarig diskussion i tvåkammarriksdagen under 1897 om beloppets storlek – som hennes chef myntdirektören föreslagit. Inte skulle en kvinna ha samma pension som en man! Vid gemensam votering nedsattes beloppet. Man häpnar i dag över detta handlingssätt mot en stats tjänste"man" som verkat i mer än fyrtio år, lät vara att riksdagen bara bestod av män, varav många både snåla och konservativa bönder. Kvinnlig rösträtt skulle dröja mer än två decennier.

Så Lea lämnade helt enkelt inte in någon avskedsansökan utan satt kvar i ämbetet och lägenheten på Hantverkargatan 5. Hon var nu ganska trött och utarbetad. I november drabbades hon av en hjärnblödning och efter några dagar var hon död. Härigenom fick hon inte vara med om att tilldelas en guldmedalj av Svenska Akademien på dess högtidsdag den 20 december. Hon är begravd i familjegraven på Norra Begravningsplatsen utanför Stockholm.

Förf. nämner också andra mötgångar under 1897. Lea fick inte alla uppdragen i samband med Oscars 25-åriga regeringsjubileum. Många gick till Adolf Lindberg. Största besvikelsen borde ha nämnts – hon, landets chefsgravör, fick inte göra jubileumstväkronan, den modellerade Adolf! Hur mycket hon än ansträngt sig – hon gjorde inte mindre än 14 skisser till jubileumsmyntet –

hade hon ingen framgång (se härom NNUM 1974:10, s 261 ff.).

Hon fick trösta sig med att utföra fyra jubileumsmedaljer, varav en slogs ute på Djurgården där den stora utställningen ägde rum. Hon fick också – som en av sina sista beställningar – utföra SNF:s stora hyllningsmedalj till Oscar II, som dåvarande ordföranden Carl Snoilsky själv överlämnade i guld till sin gamle vän kungen (den ligger i vår nuvarande konungs samling). Den store skalden hade själv författat fränsidans inskrift, en hexameter med cesur (se SNF, Smärre Skrifter 8). Kanske var det därför som Lea skänkte sina skisser till jubileumsmyntet till SNF, där de ännu ligger i arkivet – ett tack för en senkommen uppskattning genom denna beställning!

Avslutningsvis kan vi läsa omdömen om Lea Ahlborn, positiva och negativa, samtida och sentida, posthuma erkännanden saknas inte. Förf. skall prisas för mycket som inte får plats i en recension, sina bedömningar av Leas konst, sina berättelser om hennes familjeliv med dess framgångar och tragedier. Illustrationerna skall ha allt beröm, inte bara medaljerna utan de många samtida fotografierna (Lea var själv mycket intresserad av fotografikonsten). Köp denna bok!

SKANNING: MGL.

LLt

* I SNT 1990:1 s. 13-14 har recensenten publicerat den intervju som gjordes med Lea Ahlborn 1897 av journalisten Ragnar Kock i tidningen *Dagen*. Där säger Lea: *Att beskriva konstsvarfvens invecklade mekanik blefve här för långt, vi nöja oss med att säga, att instrumentet är synnerligen sinnrikt och att dess uppgift är att förminska modellen så, att den å stansen erhåller "naturlig" storlek, hvilket sker helt och hållet på mekanisk väg.* Med "Konstsvarf" avses vad vi i dag kallar reduktionsmaskin. Se den längst till höger på bilden s. 54 i boken!

Vikingatidsseminarium i Göteborg 15 oktober 2011

MYNT & MENTALITETER

Lördagen den 15 oktober samlas vikingatidsforskare i Göteborg för att belysa ämnet ”Mynt & Mentaliteter”. Seminariet är ett samarrangemang mellan Gunnar Holsts stiftelse för numismatik och Folkuniversitetet. Sju föredrag kommer att presenteras. Moderator är professor Kristian Kristiansen.

Abbasidmyntet är präglat i Madinat al-Salam år 808/09. På framsidan har ordet ”Kuth” (Gud) ristats in med runor som graffiti.

FOTO: KMK.

Program

- 10.30 Seminariet öppnas av professor Kristian Kristiansen, Institutionen för historiska studier vid Göteborgs universitet, och Bengt Holmén som är ordförande för Gunnar Holsts stiftelse för numismatik.
- 10.40 Fil.dr. Cecilia von Heijne: *Perspektiv från Västkusten*. Syftet med föredraget är att diskutera vad som kännetecknar de vikingatida myntfynden (ca 800-1050) från Västkusten och varför de har de egenskaper som de har.
- 11.20 Professor Kenneth Jonsson: *Mentaliteter och mynt*. Under vikingatiden importerades stora mängder mynt till Skandinavien. I ursprungsländerna hade mynten en given monetär funktion och handhades efter bestämda normer. När mynten kom till Skandinavien förändrades deras funktion och förståelsen av dem.
- 12.20 Paus.
- 12.35 Numismatiker Inger Hammarberg: *Bysantinska och ortodoxa influenser*. Hammarberg talar utifrån de erfarenheter hon har gjort i samband med arbetet med fynd av bysantinska mynt i Sverige (tillsammans med Brita Malmer och Torun Zachrisson) samt tidigkristna symboler på bysantinska mynt.
- 13.00 Lunch.
- 14.00 Dr. Philos. Svein H. Gullbekk: *Oppfatninger av mynt i sen vikingtid*. Gullbekk diskuterar förhållningssättet till mynt samt myntens funktion som betalningsmedel och symbol i den vikingatida världen på tusentalet.
- 14.40 Dr Carl Löfving: *Tre västsvenska skattfynd från en brytningstid*. Depåfynden från Kyrkeby, Mölndal och Fyrunga jämförs för att visa på hur de kontakter som genererade värdemetaller ändrade riktning. Även runstenar behandlas.
- 15.20 Paus.
- 15.35 Numismatiker Gert Rispling: *Islamiska influenser i Khazarernas, Volgabulgarernas och Rusernas rike*. Av mynt som hittats i Skandinavien går det att utläsa mycket om de statsbildningsprocesser och religionsförändringar som ägde rum under 600- till 900-talen i området norr om Svarta havet och Kaspiska havet.
- 16.15 Dr Erika Harlitz: *Lödöse som norsk myntningsort under 1100-talets andra hälft*. I sin avhandling ”Urbana system och riksbyggnad i Skandinavien – en studie av Lödöses uppgång och fall ca 1050-1646” (2010) har Harlitz behandlat Lödöses politiska betydelse. Vid detta föredrag står Lödöse som myntort i fokus.
- 17.00 Avslutning.

Plats: Göteborgs universitet, Humanisten, Renströmsgatan 6, Stora hörsalen.

Tid: 15 oktober kl. 10.30–17.00

Dagen därpå, söndagen den 16 oktober, ordnar Göteborgs Numismatiska Förening sitt årliga Myntets dag.

Denna gång hålls träffen på Stadsmuseet i Göteborg.

Information och kontakt: gnf@gwindor.net, <http://www.gwindor.net/gnf.htm>

Fritt inträde.

SNF:s föreningskväll 23 februari 2011

Magnus Wijk den 23 februari 2011.

FOTO: INGEMAR SVENSON.

DET FINNS MÅNGA DUKTIGA fotografer i vårt avlånga land. En av dem är Magnus Wijk som i sin cv bland annat kan skriva in bilderna i de senaste katalogerna från Myntauktioner i Sverige AB, auktion 2-4. Magnus delade med sig av sina kunskaper till föreningens medlemmar den 23 februari.

Alla vill vi nog kunna fotografera våra mynt, medaljer, sedlar med mera. Det finns många fördelar med att ha sin samling digitaliserad. Objekten kan förvaras säkert i bankfack men ändå i detalj studeras i hemmiljö. Det är lätt att dela med sig av sin samling oavsett om det sker via utskrift, e-post, hemsida eller blogg. Att intresset är stort märktes inte minst av att deltagarantalet var rekordhög denna kylslagna februarikväll.

Magnus hade med sig en lite bättre systemkamera. Valet av kamera beror enligt Magnus mer på hans brinnande teknikintresse än på vad som behövs för att ta bra bilder. Visst har kameran betydelse, men han framhåller att de tre viktigaste ingredienserna i en lyckad bild är följande:

... att kameran är still – använd stativ. Även den säkraste hands minimala skakningar påverkar en högupplöst bild negativt.

... att ljuset är rätt – dagsljus fungerar bäst. Dagsljuset är som bekant föränderligt. Det bästa är att försöka skapa dagsljus på konstgjord väg. Med rätt belysning går det att fotografera mynt med bra resultat oavsett årstid, väderförhållande eller tid på dygnet.

... att fotografen kan sin kamera – läs instruktionsboken noga!

Själv skulle jag vilja lägga till en fjärde punkt: personen bakom kameran. För fotografering är inte bara teknik utan minst lika mycket estetik och bildkänsla.

En digital bild är bra om man vill studera ett mynt i detalj. Varför inte använda kameran som lupp när synen börjar svikta? Magnus hade med sig ett Sven Svensson-mynt, en halvdaler drottning Kristina i ypperlig kvalitet, vilken han fotograferade. Den höga upplösningen på fotot gör att myntet kan förstöras upp till en diameter på över halvmeter utan att tappa i kvalitet. Otroligt då diametern på en halvdaler bara är runt 36 mm. Av Magnus foto framgick tydligt att frälsarbilden har spår av spikar i såväl händer som fötter samt ett knivhugg i magen. Detaljer som åtminstone jag aldrig tidigare uppmärksammat.

Efter att ha lyssnat till föredraget inser jag ljusets betydelse för bilden. Försök återskapa dagsljus, det ger bäst resultat. Magnus använder ett antal lågenergilampor med hög effekt per lampa. Andra ljuskällor som lysrör eller glödlampor skapar ofta för kallt eller för varmt ljus, vilket i sin tur kan ge bilden en blå- eller rödaktig ton.

Vilken bakgrund fungerar bäst? Magnus rekommenderar en neutral färg; vit, grå eller svart. En neutral färg (med god kontrast till det föremål som avbildas) underlättar också om bilden ska friläggas i ett bildbehandlingsprogram.

Hur blir då du en skicklig fotograf? Lyssna gärna till erfarna fotografer och läs litteratur inom området, inklusive instruktionsboken. Men viktigast är nog ändå "learning by doing". Fotografera mycket och pröva dig fram, använd olika slutartider, bakgrunder, ljus, ljusvinklar etc. Lär dig ditt bildbehandlingsprogram och till slut kommer du att hitta ett bra sätt att avbilda din samling.

Lycka till!

Ingemar Svenson

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

MYNTMÄSSA I NORRKÖPING

LÖRDAG 1 OKTOBER 2011
kl. 10:00 – 15:00

MATTEUSGÅRDEN
Norra Promenaden 108

Mynt, Frimärken, Vykort, Antik
Märklin
I samband med mässa
Utställning
Försäljning – Värdering

Arrangör:
Norrköpings Myntklubb

<http://norrkopingsmyntklubb.se>
info@norrkopingsmyntklubb.se

TILLBEHÖR FÖR MYNT, FRIMÄRKEN OCH VYKORT

till lågpris

HF FRIMÄRKEN

Lurendalsvägen 7, 439 62 Frillesås
Tel. 0340-65 04 57

www.hffrimarken.com • info@hffrimarken.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19 507
S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)
☎ + fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nälmärken, medaljer*

Öppet: vardagar 11-17, fredag 11-15

KÖPES

Norge: 1 skilling specie: 1825, 1828, 1834.

Rostock: 3 Pfennig 1644, 1645, 1660.

Hessen-Kassel: 8 Albus 1734 och 1738, 2 Heller 1737.

Sverige: 1/6 rdr 1783 med RXE, 2 öre sm 1751 med omgraverat öppet Ö, 2 öre sm 1765 F på G,
1 skilling 1803 präglad på 2 öre sm 1743, 1745, 1747, 1755, 1765, 1777.

Provmynt: 1 skilling 1826 i tenn SM 203, 1 skilling banco 1833, SM 211.

(bytesförslag beaktas)

Sten-Olof Andersson
Smålandsvägen 20

611 56 Nyköping
Tel: 0155-26 96 16 (18.00-23.00)
E-post: skilling.s-oa@telia.com

Sveriges Mynthandlares Förening

anordnar

MYNTMÄSSA I LUND

Lördag 24 september

Hotel Lundia

(100 meter från järnvägsstationen)

Öppettid: 11.00 – 16.00

Entré 20 kr

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070-212 64 55

www.mynt.nu/smf

Välkommen till ett vikingatidsseminarium:

Mynt & Mentaliteter

Datum: Lördag 15 oktober 2011. Tid: 10.30-17.00

Plats: Stora hörsalen, Humanisten, Renströmsgatan 6, GÖTEBORG

Moderator: Prof. Kristian Kristiansen.

Talare: Cecilia von Heijne, Prof. Kenneth Jonsson, Numismatiker Inger Hammarberg

Dr. Philos. Svein H. Gullbekk, Dr. Carl Löfving, Numismatiker Gert Rispling, Dr. Erika Harlitz.

För detaljerad information, besök GNF:s hemsida:

<http://www.gwindor.net/gnf.htm>

Dagen är ett samarbete mellan:

Gunnar Holsts stiftelse för numismatik

Bild: Fynd från Bohuslän, Stenkyrka socken, Tjörn, Hoga. Det umayyadiska mynnet påträffades år 2003 och är präglat i Wasit på 740-talet. På framsidan har ordet "Kuthi" (Gud) ristats in med runor som graffiti.

AURUM AUKTIONER AB
stockholm

Myntauktioner i Stockholm

Inlämning pågår!

*Vi söker alltid kvalitetsmynt, sedlar,
medaljer, polletter, ordnar..*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13, info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

MYNTAUKTIONER
i Sverige AB

INLÄMNING

TILL

AUKTION 6

Vi tar nu emot hela samlingar eller
enstaka bättre objekt till vår auktion 6,
vilken avhålls i mars 2012.

Vi har de köpstarka kunderna både inom
och utom landet, förstklassig presentation
av Dina objekt, förmånliga villkor samt
ett korrekt och seriöst bemötande.

Ring oss, 070-999 06 09, eller maila
info@myntauktioner.se.

www.myntauktioner.se

DANSK NUMISMATISK FORENING

MØNTBØRS 2011

Lørdag 29. oktober, kl. 10 - 17

- To etager med masser af numismatiske emner: mønter · bøger · medaljer
- Over 30 internationale mønthandlere
- Auktionshuse viser deres materialer

Copenhagen Coin Fair
www.cphcoinfair.dk

Radisson Blu Falconer Hotel

Falkoner Alle 9 · Frederiksberg – Metro Frederiksberg · Bus 14, 15 og 18 · Entre kr. 60 DKK

2nd COINFAIR HAMBURG

Big Event for Coin-, Medal- and Papermoneycollectors

Sunday October 2nd, 2011

9.30-16.00 Hrs Entrance € 5.-

Congress Center Hamburg

Marseiller Straße 1, 20355 Hamburg (Route on: www.cch.de)

- ◇ Hall measures 2000sm ◇ Total of 400 meters of tables
- ◇ Dealers from 10 countries ◇ Booth Hamburg Mint and more

SPECIAL INVITATION SCANDINAVIAN COINCLUBS !

For ordering free tickets for your clubmembers,
please contact our organisation

Organisation WB Evenementen
or info@wbevenementen.eu

Contact: 0031 505033926 (evenings)
See also WWW.WBEVENEMENTEN.EU

Auctions I93–I98 in Osnabrück, September 26–30, 2011

Baltic Countries, Riga
Christina, 1632–1654. Rose Royal (4 Ducats) after 1648. Extremely rare. Extremely fine.

Russian Empire
Peter II., 1727–1730. Rouble 1727, St. Petersburg. Essai. Extremely rare. Nearly uncirculated.

Kingdom of Sweden
Gustav Vasa, 1521–1560. Gyllen 1528, Stockholm. Extremely rare. Extremely fine.

Roman Empire
Vespasianus, 69–79. Aureus, 77/78, Rome. Very attractive. Extremely fine.

Poland, Elbing
Under Sweden. Karl X. Gustav, 1654–1660. Ducat 1657. Extremely rare. Extremely fine.

Coin and Gold Trading
Auction House for Coins and Medals

CATALOGUE I93: Coins from the Ancient World (approx. 1,230 lots)

CATALOGUE I94: Coins and Medals from Medieval to Modern Times (approx. 1,840 lots)

CATALOGUE I95: Collection Franz Josef I. (approx. 800 lots)

CATALOGUE I96: Sweden and its Possessions – The Julius Hagander Collection Part II (approx. 220 lots)

CATALOGUE I97: Gold Coins (approx. 1,580 lots) • German Coins since 1871 (approx. 870 lots)

CATALOGUE I98: Russian Coins and Medals (approx. 650 lots) • Chinese Coins and Medals (approx. 620 lots)

Interested in receiving our Auction Catalogues? Simply contact us!

Call: +49 541 96 20 20

Fax: +49 541 96 20 222

Email: service@kuenker.de

Visit us online: www.kuenker.com

Profit from our Experience –
Consign your Coins and Medals!

More than 10,000 clients worldwide place their trust in us. Our company's first auction was held in 1985, and we can look back on a positive track record of over 190 auctions since that time. Four times a year, the Künker auction gallery becomes a major rendezvous for friends of numismatics. This is where several thousand bidders regularly participate in our auctions.

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Gutenbergstrasse 23 · 49076 Osnabrück
Germany · www.kuenker.com

Osnabrück · Berlin · Munich
Zurich · Moscow

MYNTAUKTIONER
i Sverige AB

Auktion 5

Restaurang Garnisonen, Stockholm
10 september 2011

Katalogen beställes genom insättning av 190 kr på bg 399-0090.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 070-999 06 09
www.myntauktioner.se